

JAMES BOND FİLMLERİ VE İNSAN İSTİHBARATI¹

Ahmet EGRİ²

ÖZET

James Bond filmleri sinema sektöründe özel bir yere sahiptir. Yarım asrı aşan bir süredir vizyonda gösterilen bu filmler hakkında hem sinema camiasında hem de akademik çevrelerce birçok araştırma yapılmaktadır. Her ne kadar konusu itibari ile bir espionaj filmi olmasına rağmen istihbarat literatüründe çok fazla yer edinemeyen bu filmler bu makale çalışmasında insan istihbaratı özelinde değerlendirilmiştir. İnsan istihbaratında kullanılan başlıca yöntemler açık kaynaklardan elde edilen verilerden yola çıkılarak tespit edilmiş ve James Bond filmleri bu yöntemler doğrultusunda incelenmiştir. Çalışma sonucu James Bond filmlerinin birçok sahnesinin insan istihbaratında kullanılan yöntemler açısından doğru bir şekilde yansıtılmadığı, rasyonaliteden uzak bir kurgunun hâkim olduğu sonucuna yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: James Bond, İstihbarat, İnsan, Ajan, Espionaj

JAMES BOND MOVIES AND HUMAN INTELLIGENCE

ABSTRACT

James Bond films have a special place in the cinema industry. These films, which have been shown for a period of more than half a century, are being researched by both the cinema and academic community. Although it is an espionage film with its subject matter, these films, which do not have much placed on the intelligence literature, have been evaluated in the context of human intelligence in this article. The main methods used in human intelligence were determined from the data obtained from open sources and the James Bond films were examined according to these methods. As a result of this study, it was concluded that many scenes of James Bond films were not accurately reflected in terms of methods used in human intelligence, and such a fiction was far from rationality.

Keywords: James Bond, Intelligence, Human, Agent, Espionage

¹ Bu makale aynı yazarın “James Bond Filmlerinin İnsan İstihbaratı Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² İstanbul Aydın Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Öğrencisi, ahmetegri@stu.aydin.edu.tr

GİRİŞ

James Bond filmleri 60 yılı aşkın bir süredir sinema sektöründe varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Sadece popüler kültürün değil akademik camianın da dikkatini çeken bu filmler birçok çalışmaya konu olmuştur. James Bond filmlerinin jeopolitik açıdan değerlendirilmesi (Dodds, 2003), filmdeki karakterlerin analizleri (Cox, 2006) filmlerin kültürel politikasının incelenmesi (Anderson, 2017) yapılan çalışmalardan bazılarıdır.

James Bond filmleri üzerine yapılan tartışmaların odağında yer alan “*James Bond filmleri gerçeği ne kadar yansıtmaktadır?*” sorusu yıllardır birçok kişi veya kurum tarafından cevaplandırılmaya çalışılmaktadır. Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı-CIA çalışanları ile röportaj yoluyla yapılan bir akademik çalışmada, James Bond karakterinin çok gösterişli olması ve takım oyununa uymaması nedeniyle CIA’de en fazla 5 (beş) dakika tutunabileceğinden bahsedilmektedir (Escobar III, 2015:12). Birleşik Krallık Gizli İstihbarat Servisi-MI6 Başkanı Alex Younger, James Bond’un vatanseverlik, enerjik olma ve azim gibi özelliklerini taşımasına rağmen duygusal zekâ, hukuka saygı ve takım oyunu gibi değerlere uymadığından dolayı MI6’nın işe alım süreçlerinden geçemeyeceğini belirtmektedir (Alleyne-Lawler, 2017). Dolayısıyla James Bond filmleri üzerine hem akademik camiada hem de istihbarat alanındaki yetkili kişilerin açıklamalarında hep bir gerçek ile kurgunun kıyaslaması göze çarpmaktadır. Bu makale çalışmasında da süregelen bu kıyaslamaların daha özelden insan istihbaratı açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

1. İNSAN İSTİHBARATI TEKNİKLERİ VE JAMES BOND FİLMLERİ

Espiyonaj faaliyetlerinin en eski ve en önemli kaynağı olan insan istihbaratı, zaman içerisinde kendi yöntemlerini geliştirmiş ve yüzyıllardır bu yöntemler çeşitli değişikliklerden geçerek günümüze dek ulaşmıştır. Makalenin bu bölümünde insan istihbaratında kullanılan yöntemlere ve bu yöntemlere göre James Bond filmlerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

1.1. Maske Hikâye (Cover Story)

Maske hikâye, ajanı kamufle etmek amacıyla üretilen bir yaşam öyküsüdür. Bu maske ile ajan hiçbir ayrıntısı kendi gerçek yaşamı ile örtüşmeyen birisi haline gelir. Yapılan pratikler sayesinde ajan, bu kurgusal yaşamı kendi gerçek yaşamından daha çok benimser (Lovell, 1966: 98). Literatürde maske hikâye genellikle Resmi Maske (*Official Cover*) ve Gayri Resmi Maske (*Non Official Cover*) olmak üzere 2 (iki) ye ayrılır.

1.1.1. Resmi Maske (Official Cover)

Bu çeşit maskelemede ajan devletin resmi bir görevlisi olarak yer alır. Bu maskelemeyi kullanan ajanlar özellikle büyükelçiliklerde çalışmalarını yürütürler ve diplomatik dokunulmazlığın getirmiş olduğu rahatlık ile daha güvenli iletişim kurabilirler (Johnson, 2010:310). Ancak bu kişiler elçilik binalarından çıktıklarında kendilerinin hedefte olduklarını ve buldukları ülkelerin kontrespiyonaj unsurlarınca takip edildiklerini hatırlarından çıkarmazlar. Bu nedenle efektif olarak espionaj faaliyetinde bulunmaları oldukça zordur ve takip edilmemek ve dikkat çekmemek için oldukça fazla efor sarf etmeleri gerekir. Ayrıca kendisinde hassas bilgi bulunan yabancı bir istihbarat teşkilatı çalışanı bir büyükelçiliğe başvurduğunda doğrudan bir istihbarat teşkilatı çalışanı ile muhatap olabilmesi için ajanların bu tür yerlerde bulunması önem taşımaktadır (Shulsky ve Schmitt 1993:12).

1.1.2. Gayri Resmi Maske (Non Official Cover)

Herhangi bir diplomatik zırhı olmayan ajanın maskesidir. Özellikle resmi devlet görevlilerinin erişimlerinin zor olduğu yerlerde kullanılır. Genellikle her bir ajanın kendine ait özel maske hikayesi olur. Çünkü her ajanın kişisel, bedensel ve fiziksel özellikleri, bakış açısı, aile yapısı, yetiştirilme tarzı, hikayesine adapte olma süreci farklıdır.

Maske hikâye oluşturma süreci oldukça uzun bir süreyi kapsayabilir. Soğuk savaş yıllarında Polonyalı bir kişiyi Meksika'ya, Fransız tarih profesörü maskesi altında göndermek için doğum sertifikaları, iş kayıtları, evlilik belgeleri gibi daha birçok dokümanın gerçeğinden ayırt edilemeyecek derecede sahtesinin yapılması için 2 yıl uğraşıldığı belirtilmektedir (Monat ve Dille, 1964: 160-162).

Ajanların maske hikayeleri ile etkin bir şekilde görev yapabilmeleri için gerçek kimliklerini deşifre edebilecek nedenlerin ortadan kaldırılması gerekir. Bu nedenle ajanlar kod adı (*code name*) veya takma adı (*alias*) altında görev yapmaktadırlar. Kod adlar kişinin başkaları tarafından bilinmesini önlemek üzere oluşturulmuş şifreli adlardır. İstihbarat tarihinin en önemli casuslarından Elyesa Bazna'nın kod adı Cicero (Bazna ve Nogly, 1962: 64); CIA öncesi ABD istihbarat teşkilatı Stratejik Hizmetler Ofisi-OSS (Office of Strategic Services) başkanı William J. Donovan'ın kod adı 109'dur (Lovell, 1966: 101). Takma adlar ise ajan veya casusun sahada görev yaparken kendisini gizlemesi ve takibi azaltmak amacıyla kullanmış olduğu bir isimdir.

James Bond filmlerinde maske hikâye ile ilgili birçok sahne karşımıza çıkmaktadır. Rusya'dan Sevgilerle (*From Russia With Love*) filminde James Bond ve Tatiana Romanova görevleri gereği çocukları olmayan evli çift rolüne girmekte ve adları David ve Caroline Somerset olarak değiştirilmektedir (Young, 1963).

Ölüme Bir Bakış (*A View to a Kill*) filminde, yarış atı satışlarının olduğu bir etkinliğe katılmak için James Bond, John Smythe adında varlıklı biri olarak yer almaktadır (Glen, 1985).

James Bond, Ahtapot (Octopussy) filminde Batı Almanya'dan Doğu Almanya'ya geçmek için Charles Moreton adında Leeds'den gelen bir üretici temsilcisi (Glen, 1983); Casino Royale filminde ise bir kumarbaz (Campbell, 2006) kimliğinde karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bu örneklerde maske hikâye ile kurgu birbiriyle örtüşmektedir ancak maske hikayenin iyi kurgulanmadığı filmlere de rastlamak mümkündür. Örneğin, Beni Seven Casus (*The Spy Who Loved Me*) filminde James Bond yerel kıyafet giymiş bir şekilde Arapça selam vererek bir bedevi çadırına girmekte ve arkadaşı ile buluşmaktadır. Ancak Arapça selam verdikten sonra İngilizce olarak konuşmayı sürdürmektedir (Gilbert, 1977). Ancak konuşma çadırda başkaları varken yapılmaktadır ve çadırda bulunan diğer kişilerin İngilizce bilip bilmediği bilinmemektedir. İngilizce bilmeseler dahi konuşmanın Arapça sürdürülmesi James Bond'un maske hikayesine daha uygun ve dikkat çekmemek açısından daha doğrudur.

1.2. Casus Angaje Edilmesi (Spy Handling)

Casuslar (spies) kendi ülkelerine karşı yabancı istihbarat servislerine yardım eden kimselerdir. Vatandaşı olduğu ülke nazarında yapmış oldukları şeye "ihamet", kendilerine de hain (*traitor*) denilmektedir. Bu casusların bulunması, bunların kendi ülkelerine karşı operasyon yapacak hale getirilmesi işine espionaj literatüründe angaje etmek denilir. İnsan istihbaratının en önemli konusudur. Ajanların misyonlarının sırları çalmak için casusları angaje etmek ve gizli eylemleri uygulamak olduğu söylenebilir (Burkett, 2013: 7). Soğuk Savaş döneminde Sovyet Rusya Askeri İstihbaratı-GRU adına çalışan bir ajanın her yıl en az 5 (beş) tane casus angaje etmesi gerekmektedir (Hood, 1982: 6). Sovyet Rusya'nın İstihbarat Teşkilatı-KGB için hedef 2 ayda 10 casustur (Myagkov, 1976: 81).

Casusların ajanlara karşı operasyonel anlamda birçok üstünlüğü bulunmaktadır: Ajanlar gibi yeni bir dil öğrenmek zorunda değildirler. Vatandaşı olduğu ülkenin toplumsal, kültürel yapısını, ahlaki değerlerini bilmektedirler. Dolayısıyla ajanlar gibi yeni bir yaşantıya adapte olmak gibi bir dertleri yoktur. Ülke içinde rahatça seyahat edebilme özgürlüğüne sahiptirler ve takip edilme endişesi taşımazlar. Ülkelerindeki her türlü işte çalışabilir; en gizli yerlerde görev alabilirler. Tüm bu artılarına rağmen casusların yabancı bir ülke menfaatine karşı iş birliğine

girmesi, onlara yardım etmesi, bilgi ve belge sızdırması gibi birçok eylemler suçtur ve bu suç hemen hemen bütün ülkelerde en ağır şekilde cezalandırılmaktadır. Bu nedenle casusluk ajanlık ile kıyaslandığında daha tehlikeli bir görevdir.

Casusların angaje edilme süreci (*recruitment cycle*) istenen bilgiye erişimi olabilecek bir kişinin belirlenmesi (*spot*), bu kişinin zayıf noktalarının belirlenerek angaje edilip edilemeyeceğine karar verilmesi (*assess*), zayıf noktalarının manipüle edilerek casusluk teklifinin kabul edilmesinin sağlanması (*develope*), ve sırları çalma işinin resmîyete dökülmesi (*recruitment*) aşamalarından oluşur (Sano, 2015:78).

Casusluk yapmaya iten sebeplere motif- (*motivations*) denilmektedir. En yaygın motif türleri Para (*Money*), İdeoloji (*Ideology*), Zorlama (*Coercion*) ve Benlik (*Ego*) olarak yer almaktadır (Levchenko, 1988:106).

1947 ile 2001 yılları arasında kendi ülkelerine karşı casusluk yapan 150 (yüz elli) ABD vatandaşının konu edildiği bir rapora göre kişileri casusluğa yönelten sebepler %56 ile para; %16 ile parçalanmış sadakat duygusu (ideoloji); %13 ile çalışma hayatındaki olumsuzluklar olup, sırası ile bu motivasyonları göze girme duygusu, zorlama, heyecan arayışı (ego) takip etmiştir. Aynı raporda 150 kişinin %48'inin 2 (iki) veya daha fazla motivasyonu olduğu belirtilmiştir (Herbig ve Wiskoff, 2002: 39).

Bir espionaj filmi olmasına ve James Bond'un filmde MI6'nın en önemli ajanlarından birisi olarak lanse edilmesine rağmen James Bond filmlerinde angaje etme sahnesi sadece Altın Tabancalı Adam (*The Man With The Golden Gun*) filminde yer almıştır. James Bond, Scaramanga adındaki düşmana ulaşmak istemektedir. Bu amaçla Scaramanga'nın sevgilisine kendisiyle iş birliği yapmasını teklif etmiştir. Bu iş birliğinde motivasyon aracı olarak tehdit-zorlama yöntemini kullanmıştır (Hamilton,1974).

İnsan istihbaratında, özellikle gayri resmi maske taşıyan James Bond gibi bir ajanın hedef noktalara sızabilmesi ve oradan gerekli bilgi ve belgeleri alabilmesi için mutlaka casus angaje etme gerekliliği filmlerde yeteri kadar kurgulanmamıştır.

Öldürme Yetkisi (*Licence to Kill*) filminde James Bond, uyuşturucu baronu Franz Sanchez'den önemli bilgileri kendisine getirecek potansiyele sahip Lupe Lamora'yı angaje etmek yerine maske hikayesini kullanarak Franz Sanchez'le tanışma yoluna gitmiştir. (Glen,1989). Dolayısıyla deşifre olmuş ve kendisini tehlikeye atmıştır.

Ahtapot (*Octopussy*) filminde James Bond takma bıyık takarak, askeri üniforma giyerek ve Albay Luis Toro yazılı bir yaka kartı ile askeri bir üsse girmektedir. Ancak Luis Toro hala görevinin başındadır. Nitekim filmde de James Bond gerçek Luis Toro ile karşılaşarak yakalanmıştır (Glen,1983)

Kraliçe'nin Hizmetinde (*On Her Majesty's Secret Service*) filminde de James Bond Hilary Bray rolüne girmeyi tercih etmiş ve yakalanmıştır (Hunt,1969). Düşman ile çok rahat temas kurabilecek Hilary Bray'i angaje etmek için ise herhangi bir çaba verilmemektedir.

Yapılan bir diğer yanlışlık ise casus angaje etmenin ajanların en önemli görevi olduğu ve ajanların bu görevi yerine getirmek için hiçbir fedakarlıktan çekinmeyeceklerinin filmlerde yer almamasıdır. Yarın Asla Ölmez (*Tomorrow Never Dies*) filminde Paris Carver, eşi tarafından gizli tutulan bir laboratuvarı bahsederek James Bond'a ne yapması gerektiğini anlatmakta ancak James Bond Paris Carver'ın bu yardımını duygusal sebeplerle reddetmektedir (Spottiswoode, 1997).

1.3. Temas-Buluşma (Meeting) Yöntemleri

Ajan ve casusların iş gereği arada sırada görüşüp gerekli bilgi ve belge alışverişinde bulunmaları için oluşturulan birtakım prosedürlere dayanan iletişim yöntemleridir. Genellikle 3 şekildedir.

1.3.1. Cansız Posta Kutusu (Dead Drop)

Ajan veya casus önceden belirlenen yere bir belge bırakır. Belgeyi bıraktığının anlaşılması için-gene önceden belirlenen başka bir yere-bir işaret (*sign*) koyar. Diğer ajan veya casus işareti görerek belgenin konulduğunu anlar. Gider, belgeyi alır ve belgeyi aldığına dair yeni bir işaret koyar. Bu şekilde temas sağlanmış olur.

1.3.2. Canlı İletişim (Live Drop)

İstihbarat teşkilatları canlı iletişimi genellikle birbirlerini ilk defa görecek olan ajan ve casuslar için planlarlar. Temasın yanlış bir kişi ile olmaması için ajan ve casusların buluşmada giyecekleri kılık kıyafetlere, takacakları aksesuarlara, beraberinde getirecekleri gazete, dergi, kitap gibi unsurlara kadar birçok şeyi hesaba katarlar. Canlı iletişimde işaret doğrulama yerine sözel doğrulama (*verbal recognition*) yöntemlerine başvurulur. Şifreli mesajlar söylenerek doğru kişi ile buluşulup buluşulmadığı test edilir.

1.3.3. Fırça Teması (Brush Pass)

Ajan ve casusların belirlenen yer ve saatte birbirinin yanından geçerken çok seri bir şekilde birbirlerine belge vermesi ile olur. İşlem birkaç saniye içerisinde gerçekleştirilir.

James Bond filmlerinde buluşma yöntemlerinin oldukça sık bir şekilde yer aldığı göze çarpmaktadır. Bu yöntemlerin doğru ve yanlış yapıldığı birçok sahne yer almaktadır.

Senin Gözlerin İçin (*For Your Eyes Only*) filminde ajan Ferrara, buluşma yeri ve zamanını James Bond'un kaldığı otelin aynasına yazmış ve su buharı ile bu yazı ortaya çıkmıştır. James Bond mesajı aynada gördükten sonra yazıyı silmiştir. Buluşma yerine giden James Bond, ajan Ferrara ile sözel doğrulama cümlelerini söyledikten sonra buluşmuştur (Glen,1981). Cansız posta kutusu (*dead drop*) ile canlı iletişim (*live drop*) tekniklerini birleştiren ve uygulamada doğru yapılan bir buluşma sahnesidir.

Rusya'dan Sevgilerle filminde Tatiana Romanova James Bond'a Ayasofya'da belge verecektir. James Bond turist kafilesinden ayrılıp Tatiana Romanova'ya belgeyi koymasına için gözlükleri ile işaret vermektedir (Young, 1963). Bir cansız posta kutusu (*dead drop*) sahnesidir. Ancak bu sahnede yapılan en önemli hata James Bond ile Tatiana Romanova'nın göz göze gelmesi yani birbirlerini tanıdıklarını belli etmesidir. Ayrıca aynı zaman diliminde ajan ve casus aynı mekânda bu buluşmayı gerçekleştirmiştir. Cansız posta kutusunda amaç aynı yerde birlikte görülmeden belge alışverişinin sağlanmasıdır.

İnsan İki Kere Yaşar (*You Only Live Twice*) filminde James Bond Henderson adındaki bir erkekle görüşmek için Japonya'ya gitmiş ancak erkek yerine bir kadının buluşmaya gelmesine rağmen sözel doğrulama olarak "*I love you*" şifresini söylemiştir (Gilbert,1967). Bir canlı iletişim (*live drop*) sahnesidir. Özellikle birbirlerini hiç görmemiş ajan ve casuslar için kullanılan canlı iletişim buluşmalarında tüm detaylar (Yaş, boy, cinsiyet, kılık kıyafet vb.) önceden belirlenmekte ve buluşmaya uygun kişinin gelmemesi durumunda ise buluşma iptal edilmektedir. James Bond'un almış olduğu risk, kontrespiyonaj unsurlarınca deşifre edilme olasılığı taşıdığından doğru değildir.

Altıngöz (*Goldeneye*) filminde de benzer bir yanlışlık yapılmıştır. James Bond havaalanında CIA ajanı Jack Wade ile buluşurken sözel şifreyi söylemekte ancak bir karşılık alamamaktadır. Bunun üzerine James Bond silah zoru ile Jack Wade'den şifreyi kendisine

söylemesini istemektedir (Campbell,1995). Bu tür beklenmeyen durumlarda ajanların silahlarına sarılmak yerine daha ölçülü bir şekilde hareket ederek olay yerinden hızla uzaklaşmayı seçmeleri daha rasyonel bir harekettir.

Yaşamak İçin Öldür (*Live and Let Die*) filminde CIA ajanı Rosie, elinde silahla James Bond'un otel odasına girerek James Bond'la görüşmektedir (Hamilton,1973). Canlı iletişimin her kuralı bu sahnede çiğnenmiştir. James Bond'un bu görüşmeden haberi yoktur ayrıca Rosie'yi tanımamaktadır. Sözel doğrulama gibi detaylar yer almamaktadır. Buluşma yerinin James Bond'un odasında gerçekleşmesi büyük bir güvenlik zafiyetidir çünkü Rosie'nin kontrespiyonaj birimlerince takip edilmesi halinde James Bond da deşifre olacaktır.

Gün Işığında Suikast (*The Living Daylights*) filminde ise James Bond 2 (iki) kişi tarafından başına silah dayanmış bir vaziyette araba ile arkadaşı CIA ajanı Felix'in bulunduğu yata götürülmektedir (Glen,1987). Felix'in James Bond ile buluşmak için kurgulamış olduğu bu plan hem tehlikelidir hem de güvenlik açısından oldukça risklidir. Hiçbir buluşma tekniğine de uymamaktadır.

1.4. Takip ve Tarassut (Chase-Surveillance)

Daha çok kontrespiyonaj birimleri tarafından kullanılan bir yöntemdir. Takip faaliyetleri neticesinde ajanların bağlantılı oldukları işler, gitmiş oldukları mekanlar, temasta olduğu kişiler ortaya çıkarılmış olur (Eymür, 2005:16).

Dr. No filminde CIA Ajan Felix Leiter, gazete okuyor gibi gözükerek James Bond'u gözlemlemektedir (Young,1962). Felix'in göz teması kurmaması, gözlüklerini takarak tanınmasını zorlaştırması ve olabildiğince normal bir görüntü vermesi tarassut açısından doğru bir harekettir.

Ölümsüz Elmaslar (*Diamonds Are Forever*) filminde CIA ajanları hedefteki bir kişiyi takip etmekte ancak takip başarısızlıkla sonuçlanmaktadır (Hamilton,1971). Yapılan hatalara bakıldığında CIA ajanlarının takip edilen kişi ile göz göze gelmeleri, sivil kıyafet giymek yerine siyah takım elbise giymeleri ve muhtemel kaçış yollarını bilmemeleri sayılabilir.

Quantum of Solace filminde James Bond, Bolivya La Paz havalimanında konsolosluk görevlisi Strawberry Fields'la tanışmaktadır ve her ikisi de aynı taksiye binerek uzaklaşmaktadır (Forster, 2008). Ancak James Bond gayri resmi maske taşıyan bir ajandır ve konsolosluk görevlilerinin sürekli takip tarassut altında olabileceği ihtimalini düşünmeyerek Strawberry Fields ile aynı taksiye binmesi deneyimli bir saha ajanının yapabileceği bir davranış değildir.

Skyfall filminde James Bond ve arkadaşı ajan Eve, NATO ajanlarının listesinin olduğu bir hard disk çalan kişiyi takip etmektedir. Takip araçla başlayıp bir süre sonra araçsız devam etmektedir (Mendes, 2012). Ancak takip hırsız polis kovalamacası gibi gerçekleşmektedir. Takipteki en önemli kurallardan biri olan hedefin takibi anlamaması kuralı çiğnenmiştir. Takip boyunca birçok trafik ihlali yapılmış ve insanlar tehlikeye atılmıştır.

1.5. Çalışma Disiplini ve Gizlilik Prensipleri

İnsan istihbaratı sadece sahada aktif görev yapan ajanlar ve onların angaje ettikleri casusların arasında cereyan eden birtakım olaylar ile yapılan bir istihbarat türü değildir. İnsan istihbaratı bir bütün olarak ele alındığında; istihbarat teşkilatının başında bulunan karar vericiler, bu kararların uygulanması için en doğru planları yapanlar, bu planları ilgili birimlere iletenler, yazışmaların yapıldığı sekreteryaya bölümleri gibi daha birçok birim ve insanın dahil olduğu karmaşık ve büyük bir yapının organize edilmesi olarak ele alınmalıdır. Binlerce insanın gizliliğe riayet ederek görevini sürdürmesi için uygun ortamların oluşturulması istihbarat teşkilatı yöneticilerinin en önemli vazifelerinden birisidir.

Çalışma disiplinine etki eden en önemli husus; bilmesi gereken (*need to know*) prensibidir. Bu prensip sayesinde gizli bilgi ve belgeler sadece yetkili kişilerce bilinmektedir. İstihbarat teşkilatları bu kuralın uygulanması için birtakım ek önlemler alabilmektedirler. Örneğin KGB'nin yasadışılar- (*illegals*) olarak bilinen ajanlarının her biri özel odalarda yalnız çalışmaktadırlar. Kapıları her zaman kapalıdır. En yüksek rütbeli amiri hariç hiç kimse odanın kapısını çalmadan ve içerideki ajan, masasının üzerindeki tüm dosyaları toplayıp kendi özel çalışma kutusuna koyup kapatmadan içeri girememektedir (Hood, 1982: 226).

Altınparmak (*Goldfinger*) filminde MI6 direktörü M, James Bond'u Goldfinger adında altın kaçakçısını gözetlemek için göndermiş ancak James Bond bu görevinde başarısız olmuş ve kimliği açığa çıkmıştır (Hamilton, 1964). Ancak M'nin James Bond'a tekrar aynı kişi ile bağlantılı bir görevi vermesi kimliği deşifre olmuş bir ajan için oldukça riskli ve gizlilik prensiplerine aykırıdır.

Yıldırım Harekâtı (*Thunderball*) filminde James Bond çok zor şartlarda çekmiş olduğu önemli fotoğrafları masanın üzerinde ağzı açık bir zarfın içinde bırakmaktadır (Young, 1965). Ajanlar gizli bilgileri elde etmek kadar bu bilgileri yetkisiz kişilerin erişiminden uzak tutmak ve zamanında yetkili mercilere iletmekle görevlidirler. Bu açıdan bakıldığında James Bond'un önemli belgeleri gelişigüzel bırakması doğru değildir.

Ay Harekâtı (*Moonraker*) filminde James Bond ile CIA ajanı Dr Goodhead bir operasyon için iş birliği yapmaya karar vermektedirler (Gilbert, 1979). Sahadaki ajanların çok elzem olmadıkça farklı istihbarat teşkilatı ajanları ile keyfi olarak değil iş birliğine girmeleri, iletişim kurmaları dahi doğru değildir. Ayrıca bu iş birliğinden ajanların amirlerinin haberi olmaması çalışma disiplini açısından ayrı bir güvenlik zafiyetidir.

Öldürme Yetkisi (*Licence to Kill*) filminde CIA Ajanı Felix Leiter, uzun süredir peşinde olduğu uyuşturucu baronu Franz Sanchez'in yakalanması hakkında bilgisayarda bir rapor yazmaktadır. Yazmış olduğu raporu CD'ye aktaran Felix Leiter CD'yi bir resimliğin arkasına koymuştur (Glen, 1989). Ancak tüm bunlar James Bond'un gözleri önünde gerçekleşmiştir. Felix'in bu hareketi bilmesi gereken (*need to know*) prensibine aykırı bir davranıştır. Aynı istihbarat teşkilatında çalışan kişiler arasında bile çok dikkat edilmesi gereken bu prensibin farklı istihbarat teşkilatına mensup birine karşı çok daha özenli bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

Dünya Yetmez (*The World is not Enough*) filminde ünlü bir petrol zengininin kızı olan Elektra King, Babası Robert King'in öldürüldüğünü ve kendisinin de ölüm tehdidi altında olduğunu söyleyerek MI6 direktörü M'den yardım istemektedir. M'de derhal Elektra King'in yanına gitmektedir (Apted, 1999). İstihbarat teşkilatı başkanları istihbarat teşkilatlarının gizlilik ve disiplinlerine uygun bir şekilde çok büyük, karmaşık ve zor bir yapıyı idare etmektedirler. Böylesine önemli pozisyondaki birisinin bağlı bulunduğu otoriteye bilgi vermeden ve onun izni olmadan başına buyruk bir şekilde üçüncü bir şahsın yardım ricası üzerine işini gücünü bırakıp yardıma gitmesi çalışma disiplini açısından oldukça yanlış bir davranıştır.

Başka Bir Gün Öl (*Die Another Day*) filminde MI6 Direktörü M, ABD Milli Güvenlik Ajansı başkanı ile telekonferans görüşmesi yapmaktadır. M'nin sekreteri Money Penny bu konuşmayı odanın dışarısından gizlice dinlemektedir (Tamahori, 2002). Bilmesi gereken prensibine göre sekreter Money Penny'nin bu konuşmaları dinlemesi istihbarat açısından oldukça yanlış bir davranıştır.

Spectre filminde ise James Bond, Mexico City'de yapmış olduğu operasyon sonrası M ile görüşmektedir ancak M'nin James Bond'un bu operasyonundan haberi yoktur (Mendes, 2015). Saha ajanının amirinden habersiz bir operasyonda görev alması insan istihbaratının çalışma temayüllerine aykırıdır.

SONUÇ

İnsan istihbaratında kullanılan yöntemleri kendisinde barındırmasına rağmen James Bond filmlerinin bu yöntemleri tam anlamıyla doğru bir şekilde yerine getiremediği tespit edilmiştir. Yabancı bir ülkede görev alan ve James Bond gibi gayri resmi maske hikâye (*non official cover*) taşıyan bir ajanın en önemli vazifesinin casus angaje etmek olduğu ve ajanların bu konuda oldukça profesyonel olması gerektiği bir gerçek olmasına rağmen hemen hemen hiçbir filmde James Bond böyle bir gayret ve çaba içerisine girmemektedir. Bunun yerine kendisi yabancı ülkelerde hedef noktalara sızma-infiltrasyon operasyonları yapmaya kalkışmakta ve bu tehlikeli hareketleri sonucunda deşifre olmaktadır.

Gerçekte ajanların da ailesi, arkadaş çevresi, sosyal yaşantısı bulunmakta ve istihbarat teşkilatına mensup deneyimli bir ajan hem özel yaşantısını hem de mesleğinin gerektirdiği gizlilik kaidelerine sadık yaşamını oldukça iyi bir şekilde yönetebilmektedir. İnsan istihbaratında maske hikâye ve gizlilik prensipleri kullanılarak harmanlanan bu tür bir yaşantı da filmlerde yer almamaktadır. Aynı şekilde bir ajanın görevini yaparken karşılaştığı en önemli zorluklardan birisi de vakit kavramı olmaksızın göreve çağırılma ve uzun süre başka bir ülkede görevde bulunma gibi aile yaşantısında kendisini açıklama yapmaya zorlayacak süreçleri anne, baba, eş ve çocukları başta olmak üzere yakın çevresinden saklayabilme yeteneğine sahip olması ve bilmesi gereken prensibi doğrultusunda görevi hakkında kimseye bir şey söylememesidir. Bu görev bilincinin aile efradına da aşılması da gene ajanın profesyonelliğinden kaynaklanan önemli bir basamaktır. Ancak James Bond'un hiçbir filmde sosyal çevresi ile iş hayatı arasındaki gizlilik bağını nasıl yönettiği ele alınmamıştır.

Filmlerde kontrespiyonaj unsurlarına da neredeyse hiç yer verilmemiştir. James Bond görev için gönderildiği başka bir ülkede; silahlı çatışmaya girerken, son model arabası ile limitlerinin sınırlarını zorlarken, önemli kişilerle temas halinde bulunurken diğer istihbarat teşkilatlarının kontrespiyonaj birimlerinin James Bond'a kendi ülkelerinde bu kadar özgür bir hareket alanı bırakmaları anlaşılabilir. James Bond görev için gönderilen ülkenin bir ajanı gibi serbestçe dolaşabilmekte, tehlikeli hal ve hareketler sergilemekte ama kendisini hiçbir kontrespiyonaj unsuru takip-tarassut altına almamaktadır.

Tüm bu tespit ve değerlendirmeler neticesinde James Bond filmlerinin insan istihbaratı açısından gerçekleri tam olarak yansıtmadığı sonucuna varılmaktadır.

KAYNAKÇA

Alleyne-Lawler,O.(2017).MI6 Speaks to the Diversity Dashboard. Blackhistorymonth:<https://www.blackhistorymonth.org.uk/article/section/civil-service-careers/mi6-speaks-bhm/#comments> (Erişim: 15.12.2018)

Anderson, P. (2017). Neocon Bond: The Cultural Politics of Skyfall. *Quarterly Review of Film and Video*, 34(1), 66-92.

Apted, M. (1999). *The World Is Not Enough*, EON Productions.

Bazna, E. ve Nogly, H. (1962). *I was Cicero*. (E. Mosbacher, Çev.) New York: Harper&Row Publishers.

Burkett, R. (2013). An Alternative Framework for Agent Recruitment: From MICE to RASCLS. *Studies In Intelligence*, 57(01), s. 7-17.

Campbell, M. (1995). *GoldenEye*, EON Productions.

Campbell, M. (2006). *Casino Royale*, EON Productions.

Cox, K. (2006). Becoming James Bond: Daniel Craig, Rebirth, And Refashioning Masculinity in Casin Royale (2006). *Journal of Gender Studies*, 23(2), 184-196.

Dodds, K. (2003). Licensed to Stereotype: Geopolitics, James Bond and the Spectre of Balkanism. *Geopolitics*, 8(2), 125-156.

Escobar III, H. (2015). Developing a Better Understanding of the Personal Dimensions of Working at the Central Intelligence Agency. *Journal of Strategic Security*, 8(3), 1-14.

Eymür, M. (2005). Analiz Bir MİT Mensubunun Anıları. İstanbul: Elif Kitabevi Milenyum Yayıncılık.

Forster, M. (2008). Quantum of Solace , EON Productions.

Gilbert, L. (1967). You Only Live Twice , EON Productions.

Gilbert, L. (1977). The Spy Who Loved Me , EON Productions.

Gilbert, L. (1979). Moonraker , EON Productions.

Glen, J. (1981). For Your Eyes Only , EON Productions.

Glen, J. (1983). Octopussy , EON Productions.

Glen, J. (1985). A View to a Kill , EON Productions.

Glen, J. (1987). The Living Daylights , EON Productions.

Glen, J. (1989). Licence to Kill , EON Productions.

Hamilton, G. (1964). Goldfinger , EON Productions.

Hamilton, G. (1971). Diamonds Are Forever , EON Productions.

Hamilton, G. (1973). Live and Let Die , EON Productions.

Hamilton, G. (1974). The Man with the Golden Gun , EON Productions.

Herbig, K. ve Wiskoff, M. (2002). Espionage Against the United States by American Citizens 1947-2001. Monterey: Defense Personnel Security Research Center.

Hood, W. (1982). Mole. New York: W.W.Norton&Company.

Hunt, P. (1969). On Her Majesty's Secret Service , EON Productions.

Johnson, L. (2010). Evaluating “Humint”: The Role of Foreign Agents in U.S. Security. *Comparative Strategy*, 29(4), s. 308-332.

Levchenko, S. (1988). On The Wrong Side My Life In The KGB. New York: Pergamon Brassey's.

Lovell, S. (1966). Of Spies and Strategems. New Jersey: Prentice Hall.

Mendes, S. (2012). Skyfall , EON Productions.

Mendes, S. (2015). Spectre , EON Productions.

Monat, P., ve Dille, J. (1964). Spy In The U.S. London: Frederick Muller Limited.

Myagkov, A. (1976). Inside The KGB. New York: Ballantine Books.

Sano, J. (2015). The Changing Shape of HUMINT. *Intelligencer Journal*, 21(3),s. 77-80.

Shulsky, A., ve Schmitt, G. (1993). Silent Warfare. Brassey's.

Spottiswoode, R. (1997). Tomorrow Never Dies , EON Productions.

Tamahori, L. (2002). Die Another Day , EON Productions.

Young, T. (1962). Dr.No , EON Productions.

Young, T. (1963). From Russia with Love , EON Productions.

Young, T. (1965). Thunderball , EON Productions.